

ותמהינן: וכי גזעו מחליף — "יבש" קרית ליה? הרי זה טבעו של אילן זה, ולא מחמת יבוש.

אלא, תריץ הכי: לא קשיא.

כאן, בימות החמה, שניכר לכל שהוא אילן יבש, על ידי שאינו מוציא עלין כשאר אילנות, ואין חשש של מראית העין שיטעו שהוא אילן לח. הילכך מותר להשתמש בו.

כאן, בימות הגשמים, שאין הבדל בין לח ליבש, ששניהם אינם מוציאים עלין. הילכך אסור להשתמש אפילו ביבש משום מראית העין שיחשבו שהוא לח.

ומקשינן: בימות החמה, הא נתרי פירי! שבעליתו וירידתו מהאילן הוא משיר פירות שנשאר מושגה שעברה?!?

שאעפ"י שהאילן יבש ואין בו איסור תולש, מכל מקום אסור לתלוש משום גזירה אטו לח.

כי רק לגבי איסור השימוש שהוא עצמו גזירה שמא יתלוש, לא גזרינן יבש אטו לח דהוי גזירה לגזירה. אבל את התלישה עצמה יש לאסור אף ביבש, גזירה אטו תלישה דלח. רש"י.

ומשנינן: הכא במאי עסקינן: בדליכא פירי על האילן.

ומקשינן: והא קא נתרי קינסי, שהוא משיר את הענפים בעליתו ובירידתו?

ומשנינן: בגדודא, יחור שנשרו עליו כולם.

ומקשינן: איני. והא רב איקלע לאספטיא

אלא שהוא פורש בכך מהעבירה, הכי נמי לא ירד. שאין לפרוש מעבירה על ידי עשיית עבירה אחרת.

ואי נמי יש לדחות: עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם כי שב ואל תעשה עדיף, אלא דלא קא עביר איסורא בידים, על ידי הימנעותו מליתן ארבע מתנות. שהאיסור של בל תגרע, וכן ביטול מצות הארבע מתנות — נעשין מאליהן.

אבל הכא, דקא עביד איסורא בידים על ידי המשך ישיבתו על האילן, שזה נחשב לשימוש באילן — הכי נמי דירד.

ואעפ"י שגם הירידה היא איסור בידים, מכל מקום עדיף לעבור פעם אחת איסור מאשר להמשיך ולישב על האילן, שעובר כל רגע על איסור שימוש.

תני חרא: אחד אילן לח ואחד אילן יבש אסור להשתמש בו.

ותניא אידך: במה דברים אמורים שאסור להשתמש, באילן לח.

אבל באילן יבש מותר. שמתוך יבשותו אינו נחשב כלל כמחובר, ולא שייך לגזור שמא יתלוש ענף בשבת.

אמר רב יהודה: לא קשיא סתירת הברייתות.

כאן — בשגזעו מחליף, כשגדל אילן חדש במקום האילן המתייבש, הוא לא נחשב כאילן יבש, ואסור להשתמש בו.

כאן — בשאין גזעו מחליף, שלא בא אילן אחר במקומו, הרי זה נחשב כאילן יבש ומותר בשימוש.

[שם מקום], ואמר בגדודא לעלות עליו בשבת?

ומשנינן: רב — בקעה מצא, מקום שאינן בני תורה היה, שאינן יודעין לזוהר [כמו בקעה שאין לה שומר והכל פרוץ], וגדר בה גדר לאסור בגדודא כדי שלא יבאו להקל בשאר אילנות, ולא מעיקר הדין הוא.

אמר רמי בר אבא אמר רב אסי: אסור לאדם שיחלץ על גבי עשבים בשבת.

משום שנאמר "ואין ברגלים חוטא", מלמד הכתוב שיתכן הילוך שיהא בו חטא.

ואף בהילוך זה יש בו חטא, שתולש עשבים בהילוכו.

תני חדא: מותר לילך על גבי עשבים בשבת.

ותניא אידך: אסור לילך ע"ג עשבים בשבת.

ולא קשיא סתירת הבריייתות.

הא בלחים! על עשבים לחים אסור לילך לפי שהוא תולש אותם.

הא ביבשים! עשבים יבשים אין בהם משום תולש, (72) דכתלושין דמי. (73)

ואבעית אימא: הא והא בלחים. (74)

ולא קשיא:

כאן בימות החמה, יש זרע בגבעולין ובהליכתו הוא משיר את הזרעים מהגבעולים, ולכן אסור לייילך עליהן.

כאן בימות הגשמים, שאין זרע בתוך הגבעולין, ואינו משיר אותן, לכן מותר לילך עליהם.

ואיבעית אימא: הא והא בימות החמה, ולא קשיא:

הא דסיים מסאניה כשהוא נועל נעלים מותר לו לילך ע"ג עשבים.

הא דלא סיים מסאניה כשהוא יחף אסור לו לילך, כי העשבים נכרכין בין אצבעותיו ונתלשין.

ואיבעית אימא: הא והא דסיים מסאניה.

ולא קשיא:

הא דאית ליה עוקצין, שיש לנעל כיפוף מתחתיה, והעשבים נדבקים שם, ונתלשין.

הא דלית ליה עוקצין ואין חשש שיתלשו.

ואיבעית אימא: הא והא דאית ליה עוקצין.

73. והרא"ש מבאר דבימות הגשמים אסור להעשבים קשים ונוחין לישבר וליתלש ובימות החמה הם רכים ונכפפים ומותר. ורבינו היונתן מבאר להיפוך דבימות החמה הם נוטים ליבשות וקרובים לישבר ובימות הגשמים שהם לחים מותר.

74. ולא חיישינן שמא יתלוש עשבים בהליכתו. וכן להלן בהא והא בימות החמה צריך לומר

יהושע מודה לדחית הגמ' לקמן, דהתם קעביד מצוה והכא לא עביד מצוה. אלא שהוא סובר דלמאן דסבר דהיכא דעבד מצוה חייב לעשות כן ה"ה בלא עביד מצוה לכל הפחות מותר לעשות כן. גאון יעקב.

72. קשה, הא לעיל אמרינן דאפילו ביבשים אסור לתלוש מדרבנן. וי"ל דדוקא באילן שהוא גבוה וניכר התלישה גורו, משא"כ בעשבים. תוד"ה לא.

ולא קשיא:

הא דאית ליה שרבא, שהעשבים ארוכים ונתלשים בקלות, הילכך אסור לילך עליהם.

הא דלית ליה שרבא, שאינם ארוכים ואינם נתלשים כתוצאה מההילוך עליהם.

ומסקינן: והאידנא, דקיימא לן ברבי שמעון, דדבר שאינו מתכוין מותר — כולחו שרי לילך על גבי עשבים, בכל אופן, שהרי אינו מתכוין לתלשם.

וזאמר רמי בר חמא אמר רב אסי: אסור לאדם שיכוף את אשתו לדבר מצוה, לתשמיש.

שנאמר "ואין ברגלים — חוטא" נ"רגלים" מלשון תשמיש כדכתיב אצל סיסרא "בין רגליה כרע נפל שכב" (75).

וזאמר רבי יהושע בן לוי: כל הכופה אשתו לדבר מצוה — הווין לו בנים שאינן מהוגנים.

אמר רב איקא בר חיננא: מאי קראה, מהיכן למדנו זאת?

דכתיב ברישא דקרא ד"ואין ברגלים חוטא" — "גם בלא דעת נפש לא טוב". שלא טובים הבנים הנולדים בלא דעת האשה, שהיה בעלה אץ ברגלים.

תניא נמי הכי: "גם בלא דעת נפש לא טוב" — זה הכופה אשתו לדבר מצוה.

"ואין ברגלים חוטא" — זה הבעל ושונה בבעילתו, שמטריח את אשתו.

ומקשינן: איני, והאמר רבא: הרוצה לעשות כל בניו זכרים — יבעול וישנה, שמחמת ביאה ראשונה מתלבשת האשה תאווה, ובביאה שניה היא מזרעת תחלה, ואז היא יולדת זכר.

ואילו בכרייתא נאמר שהבעל ושונה בבעילתו הוא חוטא?

לא קשיא:

כאן, לדעת האשה, שמסכימה, רצוי הוא לבעול ולשנות.

כאן, שלא לדעת האשה, הוא נקרא חוטא.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: כל אשה שתובעת את בעלה לדבר מצוה לתשמיש, הווין לה בנים שאפילו כדורו של משה לא היו כמותן!

דאילו כדורו של משה כתיב "הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם". וכתיב "ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים", ואילו "נבונים", שמבינים דבר מתוך דבר לא אשכח לא מצא משה.

ואילו גבי לאה, כתיב "ותצא לאה לקראתו, ותאמר: אלי תבוא, כי שכר שכרתיך", שתבעה את יעקב לדבר מצוה.

וכתיב "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, לדעת מה יעשה ישראל. ראשיהם מאתם,

75. ו"אין" מלשון דוחק כדכתיב ויאצו המלאכים. רבינו יהונתן.

דס"ל השתא דאינו משיר הזרע בהליכתו.

וכל אחיהם על פיהם".

הרי שיצאו מלאה ניששכר נולד מאותה ביאה] בנים "יודעי בינה", דהיינו, נבונים.

ומקשינן: איני? והאמר רב יצחק בר אבדימי: עשר קללות נתקלה חוה.

דכתיב "אל האשה אמר: הרבה ארבה" — אלו שני טפי דמים.

א. אחת, דם נדה.

ב. ואחת, דם בתולים.

ג. "עצבונוך" — זה צער גידול בנים. (76)

ד. "והרונך" — זה צער העיבור, שהמעוברות חולות הן. (77)

ה. "בעצב תלדי בנים" — כמשמעו, דהיינו צער הלידה.

ו. "ואל אישך תשוקתך" — מלמד שהאשה משתוקקת על בעלה לתשמיש בשעה שיוצא לדרך.

ז. "והוא ימשל בך" — מלמד שהאשה תובעת בלב, והאיש תובע בפה, שהוא מושל לומר בפה תאות לבו, ואילו האשה מתביישת להוציא בפה.

וזו היא מדה טובה בנשים! שאינה תובעת בפה.

ואילו רבי יוחנן אמר ששבח הוא לאשה שתובעת בעלה לדבר מצוה?

ומשינינן: כי קאמרינן שהוא שבח לאשה דמריציא ארצויי קמיה, שהיא מראה לפניו עניי חובה כדי לפתותו לדבר מצוה. כמו לאה, שאמרה ליעקב לסור לאהלה, ולא תבעתו בפה.

והוינן בה: הרי הני — שבע קללות הוינן בסך הכל.

ואילו לעיל אמרינן דעשר קללות נתקלה חוה?

ומתריצין: כי אתא רב דימי אמר עוד שלש קללות —

א. עטופה כאבל, שמתביישת לצאת לרחוב בגילוי שערות.

ב. ומנודה מכל אדם לקמן מפרש לה.

ג. וחבושה בבית האסורין, שאינה יוצאת מביתה, לפי שכל כבודה בת מלך פנימה.

והוינן בה: מאי מנודה מכל אדם?

אילימא משום דאסיר לה ייחוד עם האנשים?

איחו נמי הרי גם לאיש אסיר ליה ייחוד עם הנשים, ומאי קלה היא זאת לנשים?

צער גידול בנים הראשונים, שעדיין קטנים הם, כבר יהיה לה צער הריון חדש. תורת חיים.

הומפרשים על עין יעקב כתבו דלכך שינה הסדר לפי שאצל חוה שהולידה את קין והבל קודם החטא והקלה, היה צער גידול בנים של קין והבל קודם צער העיבור והריון של שת.

76. גם לאיש יש צער גידול בנים אבל באשה הוי טפי כדאמר: דיינו שמגדלות את בנינו וכו'. ח"א מהרש"א.

77. שינה הכתוב הסדר. דצער גידול בנים הוא לאחר הריון ולידה, לאשמעינן שבעוד שיש לה

כך פירושו: "מלפנו מלמדנו מבהמות" [שהקב"ה נתן בהם חכמה, כדי להורות לנו מתוך התנהגותם] — זו פרידה, שכורעת ומשתנת מים. ולמדנו מזה צניעות.

ומעוף השמים יחכמו — זה תרנגול, שמפיים, שהולך ופושט כנפיו לאות פיוס, ואחר כך בועל.

אמר רבי יוחנן: אילמלא לא ניתנה תורה, היינו למדיין:

צניעות מחתול שאינו עושה צרכיו בפני אדם ומכסה צואתו.

וגזל מנמלה שכל אחת אוגרת מזונה לעצמה ואינה גוזלת מחברתה.

ועריות מיונה שאינה מזדווגת אלא עם בן זוגה.

שינונו בברייתא: דרך ארץ מתרנגול — שמפיים ואח"כ בועל.

ומאי וכיצד הוא מפיים לה?

אמר רב יהודה אמר רב: הכי קאמר לה: זכיננא לך זינא אקנה לך מלבוש ארוך, דמטו לך עד כרעיד שמגיע לך עד לארץ. (79)
לבתר הכי, לאחר שבעל, הוא מנענע וכופף

ומשינין: אלא דאסירא לבי תרי, שאינה יכולה להינשא לשני אנשים, ואילו האיש נושא נשים הרבה.

במתניתא תנא שלש קלות אחרות —

א. מגדלת שער כלילית כמו שד.

ב. ויושבת ומשתנת מים כבהמה, שכורעת כשהיא משתנת, כמו פרידה.

ג. ונעשית כר לבעלה בשעת תשמיש, שהוא למעלה.

ואידך, רב דימי שאינו מונה את אלו, משום דסבר:

הני תלת — שבה הוא לה!

זה שיושבת ומשתנת הוא צניעות בשבילה, ואין לה קושי בדבר.

וגם מה שנעשית כר לבעלה אין לה טורח כל כך בזה.

ואדרבה, טורחו מרובה משלה. (78)

דאמר רבי חייא: מאי דכתיב בספר איוב "מלפנו מבהמות ארץ, ומעוף השמים יחכמו".

ופעמיים לא היה לה להתרצות עוד. אלא ודאי, אין התרנגול מפיים את התרנגולת כלל, ולא אמר לה כלום. אלא שהקב"ה נתן טבע לתרנגול שיפשוט כנפיו עד לארץ קודם תשמיש וינענע בראשו לאחר תשמיש דרך פיוס כדי שילמדו ממנו בני אדם לפייס את נשותיהן בשעת תשמיש. וכן הפרידה שכובלת ומשתנת לא משום צניעות היא עושה כן, שהרי אין לה דעת

78. והא דמגדלת שער כלילית לא הוי קשיא ליה כלל, דהיינו עטופה אבל דלעיל, שעטופה כדי לכסות גידול שיערה כלילית. ח"א מהרש"א. והיעב"ץ כתב דגידול שער שבח הוא לה דנוי האשה הוא כדאמרינן שער באשה ערוה.

79. לכאורה תימא, וכי התרנגולת צריכה למלבוש? ועוד כיון דהתרנגול משקר לה פעם